

Colección: Filosofía Colonial / Fuentes

Anastasio Mariano Suárez OFM

**ETHICA
(1793)**

Transcripción, Introducción y Notas:

Celina A. Lertora Mendoza

FUNDACIÓN PARA EL ESTUDIO DEL PENSAMIENTO
ARGENTINO E IBEROAMERICANO
F.E.P.A.I.

ANASTASIO MARIANO SUÁREZ OFM

ETHICA (1793)

Suárez, Anastasio Mariano

Ethica 1793 / Anastasio Mariano Suárez. - 1a ed. - Ciudad Autónoma de Buenos Aires : FEPAI, 2025.

Libro digital, PDF

Archivo Digital: descarga y online

ISBN 978-987-4483-62-1

I. Ética. I. Título.

CDD 170.4

© 2025 Ediciones F.E.P.A.I.

Queda hecho el depósito que marca la ley 11.925

Fundación para el Estudio del Pensamiento Argentino e Iberoamericano

Marcelo T. de Alvear 1640, 1° E – Buenos Aires

E. mail: fundacionfepai@yahoo.com.ar

ANASTASIO MARIANO SUÁREZ OFM

ETHICA (1793)

Transcripción, Introducción y Notas

Celina A. Lértora Mendoza

**Buenos Aires
Ediciones F.E.P.A.I.**

Introducción

Celina A. Lértora Mendoza

Anastasio Mariano Suárez enseñó en Córdoba en 1792, y en 1795 estaba al frente del Curso de Filosofía del Convento Recoleta de Buenos Aires, donde sucedió a Rodríguez en la cátedra de Vísperas. En cuanto su postura filosófica, se muestra ecléctico y con ciertas vacilaciones intraescolásticas, como casi todos los franciscanos de su tiempo. En 1792 fueron defendidas por sus discípulos unas Conclusiones que sintetizan su pensamiento. Sobre sus ideas den general y en especial sobre su curso de Ética, se puede ver mi traducción, publicada como

Anastasio Mariano Suárez

Curso de Ética (1793)

Transcripción, Traducción, Introducción y Notas

Celina A. Lértora Mendoza,

Buenos Aires, Ediciones F.E.P.A.I. 2006

El único exponente existente (hallado hasta) hoy de la tarea docente de Suárez, se conserva en un solo ejemplar que se encuentra en la Biblioteca del Convento de Santo Domingo de Buenos Aires, sin signatura. Su carátula es la siguiente

*Cursus Philosophicus Veretum / Recentiorumque philosophorum
Doctrinas complectens quatuorque / continens Partes, Logicam
nem/pe, Ethicam, Metaphysicam / et Physicam, Jesús /Aguatero*

Una segunda carátula, marcada con el inicio del *Primum codex* dice:

*Cursus philosophicus veterum /recentiorumque philosophorum
doc/trinas continens quatuorque in / partibus distributus in
Logicam /scilicet, Ethicam, Metaphysicam / et Phosicam [...]
dictatus a Patre / Fratre Anastasio Mariano Suarez in hoc undecim
millium Virginum Bonaerensis Franciscano Convento anno /
Domini 1793. Et pertinet ad usum Joanes Josephus / a Ximenes de
Ortega, die 14 Junii Anno Domini 1793.*

Es evidente que el códice perteneció a dos personas, el escribiente Jiménez de Ortega y Jesús Aguatero, que seguramente añadió de su mano la primera carátula, aunque ignoramos en qué año. La obra consta de 274 páginas útiles, subdividiéndose internamente en 14 cuadernillos de desigual número de folios; la cantidad de líneas por página se mantiene alrededor de las treinta.

La letra es del tipo bastarda moderna española, con pocas variantes con respecto a la actual, es pareja y regular. Las abreviaturas son pocas y las más comunes. La ortografía latina no es muy correcta y presenta errores derivados de la tendencia a escribir de acuerdo a la pronunciación habitual y no a las reglas gramaticales.

El códice contiene el curso que consta de dos disciplinas, Lógica y Ética, de muy desigual extensión, ya que mientras la primera es un curso prácticamente completo, la segunda es una aproximación temática parcial. Como se ve por el título, no se trata de un curso de Ética complejamente considerada, sino la exposición de uno de sus temas desarrollado en varias instancias: la ley como regla de los actos humanos. Corresponde pues, al “*Tractatus de legibus*”, que en los cursos completos

se ubica en la segunda o tercera parte, después del estudio de los fundamentos de la ética y de la consideración del acto moral. La reducción del curso de *Ética* era común cuando esta materia se integraba con la *Lógica* en un solo año lectivo, y esto se aprecia en todas las fuente académicas conservadas.

Para la transcripción se han seguido las orientaciones generales en esta materia. Se han explanado las abreviaturas sin ninguna indicación y en algún caso se ha corregido la puntuación obviamente defectuosa. Teniendo en cuenta que el manuscrito es copia de un alumno, tal vez con deficiente conocimiento el latín y dificultades para escribirlo correctamente al dictado, se ha corregido la ortografía, ya que sus errores pueden ser imputados al escribiente, pero las peculiaridades sintácticas se han conservado, ya que corresponden al estilo del profesor.

La paginación original se ha corregido, contando todas las páginas útiles desde el comienzo del manuscrito; se conserva la distribución por línea del original. La numeración por párrafos es mía, la añadido porque permite ubicar mejor las citas. Lleva doble numeración, la que corresponde a este tratado y la general para todo el manuscrito, al lado entre corchetes y en negrita. La paginación del original se coloca entre corchetes.

Teniendo en cuenta que la transcripción se usará más bien para profundizaciones textuales, se ofrece el facsimilar digitalizado del manuscrito con la numeración de página, líneas y párrafos que se ha utilizado.

ANASTASIO MARIANO SUÁREZ OFM

TRACTATUS UNICUS
DE REGULIS QUIBUS DIRIGITUR VOLUNTAS
IN OMNIBUS SUIS ACTIBUS
QUAS VULGO DICUNTUR PHILOSOPHIA MORALIS
SEU ETHICA

[p. 229]

1. [432] Sicut intellectus regulis dialecticis dirigitur ad inquirendam veritatem et ad eam demonstrandam postquam cognoscit, ita etiam voluntas suas proprias habet regulas, quibus utitur in bonum commune, in bonum particulare; tunc ad reddendum unicuique quod suum est, quod propriae justitiae, tunc ad servanda praecepta sive leges quibus conformari debet in suis operationibus, quare scire¹⁰ oportet prius quid jus, quotuplex, in quo jus natura distinguitur a jure gentium, in qua jus commune a jure particulari; quid lex, et quotuplex, an tenantur homines omni in tempore servare leges naturae, et alia hujusmodi.

2. [433] Jus ergo prout in praesentis sumitur nihil aliud est quod regula infalibilis cui nituntur seu cum qua conformari debent omnes nostrae operationes. Aliud est jus naturale cujus ipsa²⁰ natura magistra est et quo regitur omne animal; hujusmodi jus primum dicitur dicitur quatenus institutum a natura. Aliud jus gentium quod vel est generale, et in minimo distinguitur a jure naturae,

vel est particulare gentis, istius vel alterius, et est quaedam regula²⁵ ex consensu populi ad ejus rectam gubernationem.

3. [434] Jus positivum aliud est positive humanum et aliud divinum, jus humanum sunt quaedam praecepta ad

[p. 230]

bonas mores spectantia, ut ea quae civibus traduntur in rebus politicis. Jus divinum sunt praecepta illa, quae deserviunt ad observantiam omnium virtutum, talia sunt quaedam Decalogi praecepta.

4. [435] Justitia est constans et perpetua voluntas jus suum unicuique tribuens. Alia est justitia distributiva, alia legalis, alia denique commutativa. Justitia legalis est qua ordinantur partes¹⁰ ad totum in bonum communem. Reipsa justitia distributiva est qua distribuitur totum in partibus servata proportione geometrica; justitia denique commutativa est qua partibus redditur quod ipsis correspondat servata proportione uniuscujusque.

¹⁵**5.** [436] Lex est praeceptum commune honestum et stabile a gerente curam communitatis impositum in bonum commune; distinguitur lex a praecepto in eo quod sit lex praeceptum generale et commune obligans omnibus qui sunt sub legis vera potestate, praeceptum autem sufficit quod sit particulare superioris ad unum individuum: unde licet omnis

lex sit praeceptum, non omne praeceptum est lex. Dividitur lex in aeternam, naturalem, divinam et humanam, quarum definitiones in de-²⁵curso tractatus et alias quam plurimas singillatim apponam. Pro nunc autem sit

QUAESTIO PRIMA:

[p. 231]

QUID SIT LEX NATURALIS, QUAE
SUNT EJUS PRAECEPTA,
SALTEM DEUS POSSIT
DISPENSARE IN PRAE-
⁵CEPTIS LEGIS
NATURAE?

6. [437] Lex naturalis, quae idem est ac jus naturale est, inquit Divus Thomas prima secundae quaestio nonagesima prima, articuli 2°, nihil aliud est quam participatio le-¹⁰gis aeternae in rationali creatura, etsi legis aeternae definitionem Augustino loquente Libro 22 *Contra Faustum* audiamus: “est ipsa ratio vel voluntas Dei ordinem naturalem conservari jubens et perturbari vetans”, Deus ipse sua infinita sapientia cog-¹⁵noscens et disponens omnia utpote legislator supremus prohibet et praecipit regio Psalte interrogante in persona aliorum quae ostendit nobis bona? Responsus accepit Salmo L [sic]: “signatum est super nos lumen vultus tui, Domine”.

²⁰ 7. [438] Praecepta legis

naturae sunt non solum ea quae ipsa natura exigit ad suae conservationem nec praecepta Decalogi 1° et 2° tabulas, sed etiam habentur veluti praecepta natura plurimae conclusiones quae deducuntur ²⁵ ex primis principiis. His notare oportet quod praecepta legis naturae alia sunt primaria, quae ex ipsis terminis cognoscuntur, et ipsa natura nobis suadet obligare, talibus praeceptis ut est hoc

[p. 232]

quod tibi non vis alteri ne facias. Secundaria praecepta sunt Decalogi praecepta ut non furtum facias, non occidere, si tertium demum de sanctificatione sabbati, e quibus aliquae ⁵ inferuntur conclusiones ut non est furandum, ergo non est occidendum, quae omnes obligant in conscientia sicut et praecepta. His notatis

8. [439] Sit conclusio.

Nulla auctoritas nec ipse Deus potest directe ¹⁰te dispensare in praeceptis juris naturae. Probatur conclusio: dispensare directe in praeceptis juris naturae est facere ut quis exerceat vel faciat aliquid prohibitum jure naturae manentibus circumstantiis sub quibus lex obligat; sed hoc facere nulla ¹⁵ facultas potest: ergo nulla facultas potest dispensare in praeceptis juris naturae. Probatur minor: nulla auctoritas potest facere quod lex obliget simul et non obliget; sed dispensando in aliquo

praecepto jure naturae manentibus circumstan-
20tiis sub quibus lex obligat est facere quod obli-
get simul et non obliget; ergo nulla facultas
creata potest dispensare in praeceptis legis
naturae. Denique praecepta juris naturae non sunt
juris facultatis creatae.

25 **9.** [440] **Probatur 2°:** Deus
ipse non potest destruere ordinem naturae ma-

[p. 233]

nente ipsa natura in suo esse: sed si dispensare
in aliquo praecepto juris naturae manentibus cir-
cumstantiis sub quibus lex obligat destrueretur
ordo naturae. Probatur minor: natura ita exigit praecep-
5ta ut variatis praeceptis universa confunde-
retur natura et minime maneret in suo esse
formali; sed praeveniente hujusmodi muta-
tione natura Deus ipse non potest dispensare
in praeceptis juris naturae: ergo stat conclusio.

10 Solvuntur Argumenta

10. [441] **Argues primo:** Deus re ipsa dispensavit
in plurimis quae naturae praeceptis: ergo saltem
Deus potest dispensare. Probatur antecedens: in primis dis-
pensavit cum Abrahamo in occisione filii sui
15 Isaac; 2° dispensavit ad Judaei in furto ut re-
tinerent vasa Aegyptiorum; 3° dispensavit cum
patriarchis in poligamia ut simul plures ux-

res haberent; sed hoc est dispensare legis naturae praecepta. Ergo Deus de facto dispensavit²⁰ in praeceptis legis naturae.

11. [442] **Respondeo:** in his omnibus Deum tantum mutasse materiam legis, qua mutatione posita praecepta jam prohibita non erunt jure naturali; Deus enim utpote Dominus²⁵ minus vitae omnium hominum praecepit Abrahamo ut illi sacrificaret Isaac

[p. 234]

in holocaustum, quo sacrificio facto ab Abrahamo minime contra legem operatus fuisset, quia Dominus vitae Isaac ipse erat quin essem dabat media manu Abrahami, qui in tali casu velut carnifex proprii sanguinis erat; et qui obtemperat mandata superiorum minime peccat; ergo nec Abrahamo quia posito praecepto Dei de sacrificando Isaac non erat lex naturalis¹⁰ quae obligaret Abrahamo facere oppositum praecepti.

12. [443] **Ad secundum,** multiplicitas uxorum non est contra jus naturale posita permissione divina, quia non opponitur bono essentiali conjugii¹⁵ quod est susceptio prolis et educatio illius, licet tunc casus reddatur difficilis: jus etiam corporis maritali dividitur in uxoribus, et sic permissit Deus

Patriarchis pluralitatem uxorum illa tribu ex qua Christus natus erat. Dominum ab-²⁰ solutum omnium rerum est etiam ipso Deo utpote creator omnium, et sic dedit Israelitis vasa Aegyptiorum, transferendo dominium quod habebant Aegyptii ad Israelitas ut daretur aliquomodo praemium laborum quos in captivitate habu-²⁵ erant sub tyrannica potestate Pharaonis.

13. [444] Sic etiam dicendum de Libro Repudii, quo Judaei relinquebat primam uxorem et aliam secum afferebant, quo facto sicut Judaei poterant

[p. 235]

aliam uxorem accipere, ita etiam uxor relicta poterat ligari alio viro; quod opponitur juri naturae est quod durante vinculo cum uxore una, vir aliam assumat uxorem quod umquam⁵ fuit in practica inter Judaeos hoc Libro Repudii.

14. [445] **Argues secundo.** Summus Pontifex gerens vices Christi utpote ejus vicarius dispensat in residentia personariae Episcoporum in suis¹⁰ Diocesibus, et etiam in juramentis, et votis factis de meliori; sed haec omnia sunt de jure naturae. Ergo Summus Pontifex propria auctoritate dispensat in praeceptis juris naturae. Probatur major: defectus personalis residentiae Episcopo-¹⁵rum in suis Diocesibus est illicitus, et simul

non adimplere votum et juramentum; sed auctoritate Romani Pontifici utriusque redditur licitum. Ergo Romanus Pontifex propriae dispensat tunc in residentia personali Episcoporum, tunc etiam in votis et juramentis.

15. [446] **Respondeo.** Romanum Pontificem nec propria auctoritate dispensat, nec dispensare potest in residentia Episcoporum in propriis Diocesisibus, tantum declarat Romanus Pontifex quod his vel illis circumstantiis stantibus licite Episcopos posse retrahere a personali existentia in suis Diocesisibus, ut

[p. 236]

v.g. si ex residentia personali Episcoporum sequatur periculum vitae vel aliud incommodum ratione cuius sit homicida sui ipsius Episcopus; hoc autem non est dispensare in iure naturae sed tantum uti potestate declarativa juris, nempe quo tempore, quibus circumstantiis obliget jus naturae.

16. [447] Eodem modo discurrendum est de juramentis et votis, ac etiam de matrimonio rato in quibus videtur dispensare Romanus Pontifex; vota facta potest commutare si sit aliquod impedimentum ne adimpleantur vota ut est detrimentum salutis, bonae famae, et alia hujusmodi, ma-

¹⁵trimonium ratum dissolvi potest a Romano Pontifice, si quis contrarium, v.g. velit religionem ingredi, vel Sacros Ordines suscipere, quae omnia altioris sunt perfectionis quam matrimonium servare. Etiam ²⁰potest dici cum communi Theologorum, in his et aliis casibus Romanum Pontificem non dispensare directe, sed tantum indirecte.

[p. 237]

QUAESTIO SECUNDA.
QUID SIT DISPENSATIO, ET
AN SIT VALIDA SI
DETUR SINE JUSTA CAUSA?

⁵ **17.** [448] Juxta commune Theologorum dispensatio est relaxatio legis ad tempus certis in casibus et personis determinatis, et in hoc distinguitur dispensatio ab interpretatione, quod interpretatio tantummodo est declaratio non obligantis legis in casibus determinatus, etiam ¹⁰ non obligantis a privilegiis in eo quod privilegium sit permanens, et per modum legis multotiesque est praeter legem et non contra legem. Pro nomine legis etiam intelliguntur praecepta et constitutiones quae in jure communi non continentur.

¹⁵ **18.** [449] Duplex est dispensatio alia est valida simul et licita, quae communiter confertur a superiori in propria le-

ge vel in lege inferioris, vel denique in lege praedecessoris, ad quem dispensationem juxta debet intervenire²⁰ causa; alia est dispensatio valida et non licita, quae debet dari a superiori in propria lege vel in lege inferiori vel praedecessoris, edicitur hujusmodi dispensatio valida quia data est a superiori retinente potestate necessaria. Alia denique est dispensatio ab²⁵soluta, quae confertur ab omni praecepto vel ab omni criminem, ut dum dispensatur cum¹ irregulari ad omnes ordines suscipiendis; alia est dispensatio partialis, quae non aufert obligationem omnium praeceptorum nec aufert

[p. 238]

crimina, vel delicta omnia, ut dum dispensatur cum aliquibus in quibusdam diebus festivis, vel jejunii vel aliquos tantum ordines suscipiendos. His notatis

⁵ 19. [450] Sit Conclusio prima.

Dispensatio data sine justa causa est illicita. Probatur conclusio: illa dispensatio est illicita quae opponitur juri in quae legislator dispensare non potest; sed dispensatio data a superiori licet¹⁰ in propria lege justa non interveniente causa opponitur juri in quo ipse dispensare non valet: ergo illicita est dispensatio. Probatur minor: dispensatio data sine justa causa

¹ Añade *aliquibus in quibusdam* tachado.

opponitur juri naturae; sed in jure natura dispen-
15sare non valet legislator: ergo talis dispensatio
opponitur juri in quo dispensare non valet
legislator. Jus naturae praecipit ne pars dis-
crepet a toto sine justa causa; his verbis:
turpis est omnia pars suo universo non
20 congruens.

20. [451] **Dicimus** [sic] **secundo**: valida est dispen-
satio data a superiori in propria lege etiam si
sit sine justa causa. Probatur conclusio: ut dispen-
satio valida sit sufficit quod detur a potestate
25 legitima: sed potestas superioris in propria
lege est potestas legitima et sufficiens: ergo
quamvis dispensatio sit sine justa causa
dummodo sit a superiore in propria lege,
vel in lege inferioris valida est. Probatur major: quae-

[p. 239]

cumque res per easdem causas per quas
est per easdem resolvitur; sed lex positiva
humana per solam voluntatem legisla-
toris obligat in conscientia. Ergo ut dispen-
5satio legis sit valida sufficit quod detur a le-
gislatore in propria lege.

Solvuntur Argumenta

21.[452] **Argues 1°** contra primam conclusionem:
qui operatus est secundum potestatem quam

¹⁰ habet, valida et licite operatur; sed dum legislator dispensat legem sine justa causa operatur secundum potestatem quam habet. Ergo dispensatio data sine justa causa valida est et licita. Probatur major: qui operatus est secundum potestatem quam habet operatus est secundum jus proprium; sed qui operatus est secundum proprium jus valide et licite operatur: ergo qui operatus est secundum potestatem quam habet valide et licite operatur. Probatur minor principalis: per solam voluntatem legislatoris lex posita et sufficienter promulgata obligat in conscientia omnibus. Ergo etiam per solam voluntatem legislatoris licite et valide potest quis ²⁵ dispensari ad obligationem legis in conscientia. Probatur consequentia: eadem est facultas legislatoris in constitutione legis ac in dispensatione: sed per solam voluntatem legisla-

[p. 240]

toris juste et valide obligantur subditi ad observantiam legis: ergo etiam per solam voluntatem legislatoris potest quis liberari juste et valide ab obligatione legis. Roboratur ⁵ communi proloquio: illius est tollere cujus est ponere.

22. [453] **Respondeo:** ad dispensationem licitam duplex requiri, et legitima potestas et causa suffici-

ens dispensationis, quia quamvis lex humana
¹⁰ totam vim habeat a voluntate legislatoris
semel imposita lege et sufficienter promul-
gata tenentur omnes ad ejus observantiam
non solum vi legis sed etiam vi juris naturae
prohibentis nequis substrahat ab onere
¹⁵ commune juxta non interveniente causa,
quare qui utitur dispensatione sine jus-
ta causa data dupliciter peccat tunc con-
tra legem quam rev era etsi dispensatus
frangit, et etiam contra jus naturae-

²⁰ **23.** [454] Dispensatio enim sine justa causa data
est nulla imprudens, pacem tollit et ut inquit
S. Divus Bernardus Libro 3° *De Consideratione*
capite 1°: potius crudelis dissipatio quam
dispensatio dici debet quae conceditur sine
²⁵ justa causa: equidem aufert tranqui-
litem populi; caeterique possunt existi-
mare ipsius licere quod dispensatio sine jus-

[p. 241]

ta causa non clare cognoscant in omni-
bus eandem dare necessitatem ad dis-
pensationem.

24. [455] **Argues 2°** et replicabis: in
⁵ Curia Romana Communiter dantur
dispensations nulla interveniente necessi-
tate; sed qui utuntur hac dispensatione

nullatenus peccant; sed valide et licite operantur. Ergo valida et licita est dispensatio¹⁰ sine justa causa. Probatur major: si aliqua intervenire causa in dispensationibus quae cuotidie a Curia Romana addunt; sed nulla datur causa ita communis qualis dispensatio conceditur; ergo non interveniente.

¹⁵ **25.** [456] Respondeo dispensationes a Curia Romana factas nullatenus sine causa sufficiente esse: nam Summus Pontifex semper quod tales dispositiones concedit ac utitur formula (est ex quibusdam rationabilibus causas animam nostram moventibus) et certe qui²⁰ talem dispensationem obtinent communiter colunt rationabilem pecuniar quantitatem, quae sufficiens causa est nam Summus Pontifex eam impendit in operibus bono publico et communi utilibus et necessariis, ut bellum contra infideles existat ut principibus christianis opituletur, ut reedificentur²⁵ templa et conventus quod incolunt Missiones quae ad infideles interfaciunt, quae omnia ad bonum communem spectant, et sunt causa sufficiens immo et necessaria dispensationis.

[p. 242]

26. [457] **Argues 3°** contra 2am conclusionem: dispensatus sine justa causa tenetur ad observantiam legis; sed ita non esse si dispensatio esset valida: ergo data dispensatione sine justa causa invalida est. Probatur⁵ major: dispensatus sine justa causa si utitur

dispensatione peccat: sed non peccaret si non tene-
retur ad observantiam legis. Ergo dispensatio
sine justa causa tenetur. Nec valet dicere
quod dispensatus sine jsuta causa peccat tantum-
¹⁰ modo contra jus naturale, nam non est alia lex qua
obligatur, non valet inquam quia qui dis-
pensatur est sine justa causa dum utitur dis-
pensatione peccat contra eandem virtutem
contra quam peccaret si non esset dispensatus,
¹⁵ ut v.g. si sine jsuta causa est dispensatus ad re-
citatione horarum canonicarum, utendo dis-
pensatione peccat contra religionem; ergo.

27. [458] **Respondeo:** dispensatus sine justa causa dum utitur
de dispensatione utique peccat, quia etsi dispensatus in
²⁰ lege semper tenetur ad ejus observantiam, quae obligatio
legis oritur proxime et immediate a jure naturae, quod postu-
lat ne pars discrepet a toto absque justa et legitima
causa: ex quo magna oritur differentia inter dis-
pensatum sine jsuta causa et non dispensatum, iste
²⁵ enim gravius peccat utpote jus frangens
incurrique in poenis impositis a lege positiva huma-
na transgressoribus, qui vere dispensatus est sine jus-
ta causa poenas et censuras quae a lege positi-

[p. 243]

va humana transgressionibus; qui vero dispensatus
est sine justa causa poenas et censuras, quae a
lege positiva humana positae sunt non incurrit
etsi contra legem peccet.

⁵ **28.** [459] Differentia inter dispensatum et non dispensatum satis clarescet ex eo quod dispensatus si utatur dispensatione quamvis peccet, peccatum non oritur immediate et directe ex vi legis positivae humanae, in qua licet dispensatus ¹⁰ est sine causa et quamvis lex humana obliget in conscientia, solum requiratur quod sit imposita ab autoritate legitima et sufficienter promulgata, ratione cujus promulgationis subditi omnis teneatur ad observantiam legis; videntur voluntatem superioris non esse quod subditus ille cum quo dispensat si-¹⁵ ne justa causa teneatur ad legis obligationem, jus naturae hac in parte restringit superiorum voluntates ne proprio jure utantur contra bonum commune, et sic quamvis legislator humanus velit ²⁰ quod subditus quisque non teneatur ad obligationem legis semel promulgatae tenetur subditus vi juris naturae; qui vero dispensatus non est vi duplici juris positivus et naturalis tenetur.

29. [460] **Argues 4°** contra ²⁵ eandem: qui dispensatus est sine justa causa nullo jure tenetur ad observantiam legis. Ergo utendo dispensatione minime peccat. Probatur antecedens: vel teneretur vi juris naturae vel vi juris positivi humani; sed nullo jure tenetur. Probatur minor: jus

[p. 244]

positivum humanum pendet a voluntate legislatoris, sed haec est de non obligando subditum ad obser-

vantiam legis; ergo hoc jure non tenetur. Aliunde non tenetur jure naturae nam hoc praecipit⁵ ne pars ex quibus lex obligat discrepet a toto; sed lex non obligat dispensato quatenus ipsi imposta non est lex tantum ex sola voluntate legislatoris: ergo nullo jure tenetur.

30. [461] **Respondeo** quo dispensatus sine justa causa tenetur ad observantiam legis jure naturae, nam utpote jus seu radix ex qua oritur jus humanum sub quibusdam certis et determinatis regulis tenet jus gentium ne principes leges utpote injustas tamquam justas¹⁵ dent subditis et ipsi teneantur ad earundem observantiam, enim vero et sicut jus naturae praecipit quod subditi teneantur ad observantiam legis statim ac promulgata est sufficienter, ita etiam vetat ne legisfactores in propria lege²⁰ aliquam ferunt dispensationem sine justa causa quatenus non est in eorum potestate quamlibet eximere ab obligatione legis, quae justa est et in bonum commune respicit.

31. [462] Eodemmet jure tenentur subditi ad legis observantiam, et nequeunt uti dispensatione quo²⁵ confertur, sine justa causa, nam cum legislator non sit supra jus naturale, ubi praecipitur et expresse dicitur quod turpis est pars suo universo non congruens, quod clare intelligitur de his qui vel

[p. 245]

non dispensatis frangunt legem, factique sunt iudices in propria causa et apud se superiorum ordinationes juxta proprios inordinatos appetitos, qui potius⁵ contra bonum commune vertuntur veluti impias et duras calificant; vel do illis qui licet dispensati nulla datur rationalis causa propter quam cum caeteris in observantia legis non teneantur:
¹⁰ haec est enim ratio cur dispensatus sine jsuta causa utendo dispensatione peccat; et similiter legislator qui sine justa causa confert dispensationem, nam legislatores constituti¹⁵ non sunt ad destructionem sed in aedificationem.

QUAESTIO TERTIA:

UTRUM PRINCIPES

POSSINT INFERRE

²⁰ LEGES OBLIGATO-

RIAS IN CONS-

CIENTIA?

32. [463] Ratio dubitandi hac super re est quia novatores in quod Wolffius et Calvinus Titulo 4° *Institutionum* cap. 2°
²⁵ expresse asserunt homines non teneri aliis legibus nec praeceptis nisi his quae fore naturae sunt, ex quo Calvinus ita ait: “Clamor fidentur Christianis non favari ad observantiam aliarum legum nec ab

[p. 246]

hominibus nec ab Angelis nisi quantum volunt, liberi enim sumus ab hominibus”. Praecipua ratio cur isti negant dari leges humanas est quia non est jure hominum in conscientia ligare quatenus⁵ est solius Dei praecepta imponere quorum observantiam sit in conscientia.

33. [464] Lex ergo humana est praeceptum commune stabile et in bonum commune ab homine vel ab hominibus impositum et sufficienter promulgatum. Hujus definitionis declaratio colligi potest ex antea dictio vel de lege in commune constat ex corpore juris tunc civilis, tunc canonici magnam leges impositas esse populo ad reectam gubernationem; sed quia veritatis¹⁵ inimici antea notati, et aliae ejusdem furfuris tenent nihil bonum praecipere posse, quod jam praeceptus sit in lege naturae, et etiam quod praecepta a legislatoribus data minime in conscientia obligent sed tantum in foro externo; quare²⁰ contra ipsos

34. [465] **Sit conclusio.**

Principes, tunc saeculares, tunc ecclesiastici posunt inferre leges obligantes in conscientia taliter ut earum transgressio in re gravi sit peccatum mortale. Probatur primo de principibus saecularibus ex Sacra Scriptura 1° Petri, capite 2°: “subditi stote omni humanae creaturae sive principibus, sive ducibus, non solum propter timorem, sed etiam propter conscientiam,

[p. 247]

quia est voluntas Dei”; Romanorum 3°: “qui potestati resistit Dei ordinatione resistit, qui Dei ordinatione resistit damnationem sibi adquiret”; haec omnia clare demonstrant nos debere servare⁵ leges Principum saecularium in conscientia. Ergo principes saeculares possunt inferre leges obligatorias in conscientia.

35. [466] Probatur 2°, qui jus alterius in re gravi frangit mortaliter peccat,¹⁰ sed qui praecepta superiorum sive leges non servat jus alterius vilat in re gravi. Ergo mortaliter peccat; nunc vero peccare non possunt mortaliter quin eorum leges et praecepta obligent in conscientia. Probatur major: Deus praecepit¹⁵ quod unicuique tribuatur quod suum esse; sed qui violat jus alterius in re grave minime tribuit unicuique suum esse. Ergo qui violat jus alterius in re gravi peccat, quia non reddit quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt Dei Deo.

²⁰ **36.** [467] Urgetur ratio, nam si praecepta seu leges superiorum non obligarent in conscientia non respicerent in bonum communem ejusdem posse innumerare essent transgressiones quae fuerent in praeceptis et legibus, quae²⁵ utpote occultae non punirentur nec daretur jus ad correctionem quatenus de occultis non iudicat Ecclesia.

37. [468] Probatur quoad 2am partem: idem jus est nunc in Ecclesia quod antea fuit, sed plurima³⁰ praecepta et leges an Ecclesia constitutione quae

[p. 248]

nunc vigent: ergo etiam nunc possunt principes ecclesiastici leges et praecepta ponere quae obligent in conscientia. Matthaei vigesimo [sic] sexto: *quodcumque ligaveris in terra erit⁵ et ligatum in caelis, et quodcumque solveris super terram erit solutum et in caelis,* quibus verbis Christus Dominus dedit Divo Petro Principi Apostolorum supremam auctoritatem ad regendam Ecclesiam immo¹⁰ non solum Petro sed etiam succesoribus ejus et in persona aliorum Apostolorum eandem commisit auctoritatem omnibus Episcopis.

38. [469] Ratione confirmatur: Summus Pontifex valet dispensare in praeceptis quae ali¹⁵ unde obligant in conscientia. Ergo etiam ponere possunt praecepta quae communia et stabilia sint in bonum commune, obligent que in conscientia. Ergo principes ecclesiastici imponere possunt praecepta et le²⁰ges quarum inobservantia in re gravi sit peccatum mortale.

Argumenta Solvuntur

39. [470] **Argues primo:** si Principes saeculares possunt inferre leges obligatorias in conscientia²⁵ quam plurima sequerentur absurda contra Sacram Scripturam; sed apud populum Christianam non est tenendum; ergo principes saeculares

[p. 249]

in conscientia legis suis obligari non possunt. Probatur major: primo sequeretur aliquid habendum esse ad ea quae divinis litteris praecipuntur et hoc expresse ponitur cap. 4° Deuteronomii et ejusdem⁵ capite duodecimo; primo in loco ita locutus est Dominus: “ne quidpiam addatis ad verbum quod praecipit vobis”, et in capite 12°: “quod vobis praecipio hoc tantum facito Domne”. Aliunde etiam sequeretur quod non esset unius tantum legislator et¹⁰ magister, et Matthaei vigesimo tertio: “ne vocemini Magistri, quia magister vester unus est, Christus”. Sunt pariter alia loca Sacrae Scripturae, quibus opponitur potestas legislativa in conscientia principum saecularium.

¹⁵**40.** [471] **Respondeo** Scripturam sumi abusive ab his qui veritatem audire nequeunt et mandata superiorum non obtemperantur; nam omnia ordinata sunt a Deo in bonum commune, tunc Ecclesiae tunc Reipublicae plurima enim sunt²⁰ quae non praecipuntur in lege naturali quae

praecipit Deus hominibus praecipere, et alia non sunt ita clara praecepta quae a legislatoribus humanis declarantur, ut clare cognita servantur sacri textus qui in contrarium²⁵ signantur ita intelliguntur: ne addatis quidquam ad ea que praecipio vobis, et similiter, quod praecipio vobis hoc tantum facito Domino; his verbis locutus erat Deus ne ad ceremonias aliquis adhaeretur contra legem.

³⁰ **41.** [472] Etsi praecepta legislatoris humani forent

[p. 250]

contra legem divinam, utique prohiberentur verbis Deuteronomii; cum autem omnia praecepta legislatorum sint ad completam observantiam Legis Divinae, et ad rectam gubernatione Status, Ecclesiae et Reipublicae inde fiunt praecepta observationis digna; cum dicitur Matthaei vigesimo tertio: “unus est Magister, Christus”, verba enim intelliguntur de Magisterio et potestate suprema, quae soli Deo convenit, eam¹⁰que communicat principibus saecularibus, et ecclesiasticis, ut recti vivendi normam dent populis.

42. [473] **Argues 2° et instabis.** Legislator humanus non potest praecipere nisi secundum¹⁵ id quod solvere potest; sed humanus legislator et praecipue saecularis nequit solvere in conscientia:

ergo nec potest praecipere supra jus proprium; sed praecipiendo secundum id quod solvere non valet, praecipit supra jus proprium. Ergo legislator humanis saecularis praecipere non potest in conscientia. Adde quod princeps saecularis nec utiquam intentionem facit obligandi in conscientiae, quatenus leges ejus solum respiciunt statum politicum Reipublicae et non²⁵ forum conscientiae: denique nulla daretur distinctio inter principem laicum, et principem ecclesiasticum si uterque posset obligare in conscientia, et tantum obligaret praeceptum principis saecularis quantum

[p. 251]

Dei praeceptum.

43. [474] **Respondeo** Principes saeculares obligare in conscientia suis justis legis populis sufficienter impositis; quia quamvis jus⁵ proprium immediate non tendat in conscientiam subditorum ratione praecepti divini quo tenentur in conscientia obtemperare superiorum mandatis, obligant praecepta superiorum in conscientia homo enim multoties ligatur¹⁰ tunc juramento, tunc peccato, quae ab ipso homine solvi nequeunt nisi auctoritate quam eas commissit Apostolis ut solverent et ligarent in conscientia: ergo homo ultra id quod solvere potest ligatur.

¹⁵ 44. [475] Distinguitur

quae auctoritas principum ecclesiasticorum an auctoritate saecularium, quia quamvis utraque in conscientia obliget auctoritas principum ecclesiasticorum est immediuate circa conscientia sub²⁰ditorum, principum autem saecularium est tantum mediate, sic enim auctoritas Dei et auctoritas hominum distinguuntur, quatenus illa est ordinaria et absoluta, ista vero est dependens et commissa, et quamvis principes non faciunt²⁵ intentionem positivam obligandi in conscientia, quia praecipua ratio obligationis oritur a jure divino, obligant in conscientia praecepta quasi per se et ex natura sua.

45. [476] **Argues 3°.** Si auctoritas

[p. 251]

humana praecipue ecclesiastica posset praecipere in conscientia, posset praecipere actus internus, sed hujusmodi actus praecipere non valet Ecclesia; ergo non potest⁵ praecipere in conscientia. Probat major: actus conscientiae sunt actus interni: ergo si potestas ecclesiastica potest praecipere in conscientia, posset praecipere actus internus. Minor primi syllogismo claret ex eo quod ecclesia¹⁰ de occultis non judicat, et tantum potest praecipere ea quae judicare potest. Ergo si judicare non vult Ecclesia actus internos ut sunt acti

conscientiae, nec potest praecipere in conscientia.

¹⁵ **44.** [475] **Respondeo:** actus internus multipliciter posse considerari; vel quatenus dicunt necessariam connexionem cum actibus externis, et hoc modo praecipuntur ab Ecclesia dum praecipuntur acti interni, ut v.g. attentio²⁰ interna quae requiritur ad horas canonicas recitandas, Ecclesia praecipiens Divini Officii recitationes praecipit enim attentionem internam; vel considerantur actus interni quatenus disponunt ad externos ut interna detestatio peccati ad satisfaciendum praeceptum de confessione sacramentali; quae interna detestatio necessaria est ut confessio sit

[p. 253]

valida, nam contrarium damnavit Alexander Septimus.

47. [478] Denique acti interni possunt considerari quatenus nullam dicunt connexionem cum⁵ actibus externis, et hoc modo etiam praecipuntur ab Ecclesia, ut constat ex Tridentino Synodo in Praefatione ad Sessionem sextam: necessarium quippe non est quod Ecclesia possit immediate judicare de actibus medio internis ut posse praecipere¹⁰ in conscientia, nam pater potest imponere filio praecepta aliqua concernentia ad meliorem ob-

servantiam leges divinae, et tamen non potest judicare de occulta fractione praecepti; filius autem frangens praeceptum mortaliter peccat si sit in re grave, reusque fit poenae aeternae coram Deo; alia enim est potestas directiva qua utitur Ecclesia in praeceptis ponendis, et sic directive praecipue, alia est potestas judicialis, qua utitur Ecclesia in actibus externis judicandis, sed in actibus qui necessary-²⁰am connexionem dicunt cum actibus externis.

QUAESTIO QUARTA:

UTRUM DENTUR LEGES

PURE POENALIS

²⁵QUAE NON OBLIGENT

IN CONSCIENTIA?

48. [479] Ex legibus humanis aliae sunt praecepti-

[p. 254]

vae, quibus aliquid facere praecipitur, aliae sunt prohibitivae, quibus aliquid facere prohibetur; tamen quia praeceptum quo praecipitur aliquid facere et quo prohibetur aliquid omniter⁵tere potest obligare ad culpam et ad poenam vel tantum sub poena, ideo alia est lex poenalis et alia mixta. Lex poenalis dicitur illa quae poenam tantum imponit transgressoribus, quae poena vel est disjunctiva vel copulativa; disjunctiva¹⁰ dicitur illa quando in lege ita praecipitur:

“nemo triticum, v.g. evehat ex Regno, vel si evehat solvam centum nummos”; copulativa ita infligitur: “qui evehat triticum de civitate solvat florenos tredecim”.

¹⁵ **49.** [480] Lex mixta

dicitur illa quae simul aliquid praecipit positive vel prohibens et simul poenam imponit in transgressoribus. Omnem legem praeceptivam obligare in conscientia probatum ma-
²⁰net quaestione praecedenti, und sermo in praesenti tantum est de lege pure poenali; tamen notare oportet quod poena alia est ferenda et alia lata: poena ferenda ita imponitur in lege ex communicetur propriis bonis prohibeatur vel prive-
²⁵tur; poena lata ita describitur in lege: ipso jure ex communicetur ipso facto bonis prohibeatur vel privetur. Si in lege sit ratio dubitandi utrum poena sit lata vel fe-

[p. 255]

renda, habenda est poena pro ferenda, nam juxta regulam juris in poenis vel benignior interpretatio facienda est. His notatis

50. [481] **Sit conclusio.**

⁵ Dantur leges pure poenales, quae non obligant in conscientia nisi ad subeundam poenam vel ante sententiam judicis, si poena sit lata vel post sententiam judicis si poena sit ferenda.

Probatur conclusio: omnis legum humanarum¹⁰ obligatio immediate oritur a mente legislatoris; sed legislator multoties praecipit sub poena tantum. Ergo lex sume casus tantum obligat ad poenam. Major non indiget probatione nam antequam lex humana promulgetur¹⁵ nemo tenetur ad ejus observantiam, igitur omnis legis vis oritur immediate a mente legislatoris, et legis sufficienti promulgatione. Probatur minor: haec est lex humana, quae frequenter imposita est in Regnis et provinciis: “si quis e-²⁰vexerit triticum ex civitate solvat quingentus nummos”, v.g.; sed haec lex tantum ad poenam temporalem obligat. Ergo multoties principes saeculares leges imponunt tantum obligantes ad poenam.

51. [482] Hoc etiam convincitur²⁵ aliquibus statutis Ordinum Regularium quibus religiosi tantum tenentur ad poenam,

[p. 255]

ut de suis testatur S. Thomas. Probatur minor: illa lex tantum obligat ad poenam cujus satisfacta parte de solutione pecuniae impositae licite et valide potest quis extrahere triticum ex civitate; sed hac lege posita licite et valide potest extrahere triticum ex civitate soluta pecunia quantitate. Ergo hujusmodi lex tantum ad poenam temporalem obligat.

¹⁰ Solvuntur Argumenta

52. [483] **Argues primo.** Lex poenalis obligat in conscientia, ergo non solum obligat ad poenam. Probatur antecedens: lex poenalis per vos obligat ad poenam; sed omnis poena supponit culpam, et culpa obligat in conscientia; ergo lex poenalis non tantum ad poenam obligat sed etiam in conscientia. Probatur minor: Divus Augustinus Titulo primo *De retractationum*, capite 9° ita ait: “omnis poena si legitima est et justa supponit culpam coram²⁰ Deo et aeternum supplicium minatur”. Ergo omnis lex poenalis supponit culpam quae obliget in conscientia.

53. [484] **Respondeo** quod culpa dupliciter potest sumi, vel pro culpa theologica, vel pro culpa juridica,²⁵ politica vel civili; certum est enim quod quaelibet lex obligat ad culpam vel stricte tamen vel late et minus stricte, quae multoties coram Deo non est culpa, et consequenter non obligat in conscientia quatenus ea legislatores aliquid pro-

[p. 257]

hibere intendunt tantum in foro externo vel praecipunt et non in foro conscientiae. De hac lege intelligendus est Divus Augustinus loco citato inter arguendum; equidem voluntas legislatoris est praecipuum fundamentum ratione cuius leges obligant modo quo

obispiis [sic] promulgantur, igitur cum leges quae-
libet tantum sub poena temporali sint impo-
site a legislatoribus inde est quod ad poenam tem-
¹⁰poralem obligant subditis.

54. [485] Argues secundo:

Lex quaecumque sit debet respicere immediate
bonum commune; sed lex quae respicit
bonum commune non solum ad poenam sed
¹⁵etiam ad culpam. Ergo lex pure poenalis non
datur. Probat minor: bonum commune est de
jure naturae; sed quidquid praecipit jus
naturae obligat in conscientia non solum
ad poenam sed etiam ad culpam: igitur quid-
²⁰quid jus naturae praecipit obligat immediate non
solum ad poenam sed etiam ad culpam. Aliter
urgetur ratione: vel ea quae dicuntur prae-
cipia legislatore sub poena justa sunt et
fieri debent, vel non; si primum etiam si prae-
²⁵cepta non forent a legislatoribus jam subditi

[p. 258]

ea debebant facere alio jure si non haec possunt
praecipia legislatoribus, quia injusta et
subditi non tenentur servare in quod injustum
est, et potius in destructionem populi quam in
⁵aedificationem; ergo.

55. [486] Respondeo. Praecepta superi-
orum duplici modo possunt obligari subditi,

vel ad poenam quae in ipsis imponitur, vel ad culpam quae oritur ex fractione praeceptorum¹⁰ legesque poenales sunt minime obligant in conscientia ad vitandum id quod lege poenali prohibetur, sic si lex poenalis sit de extractione tritici ex civitate, triticum extrahens non peccat nec aliquam culpam in¹⁵ conscientia adimplere poenam stabilitam, vel ante sententiam iudicio, vel post sententiam iudicat.

56. [487] Si autem sit ratio dubitandi de licitudine vel illicitudine legis semper populus²⁰ tenetur ad ejus observantiam, nam superiora mandata sive justa, sive injusta semper sunt timenda; immo etiam dum ad est ratio dubitandi pro utraque parte semper est censendum pro lege, et non pro libertate, alia²⁵ nulla essent leges quae a populis servarentur, quia nulla detur lex quae sit favorabilis naturae, sed omnes sunt adversae, saltem in conceptu hominum.

[p. 259]

57. [488] **Argues 3°:** Lex humana quaecumque sit est recta ratio dictans quod faciendum vel omitendum sit; sed recta ratio dictans quod faciendum vel omittendum sit obligare in conscientia. Ergo lex omnis humana obligat in conscientia. Probatur minor:

illius obligat in conscientia quo deficiente homo quoque ipse in conscientia deficit, sed deficiente regula, quae dictat quod faciendum vel omittendum sit, ipse quoque homo deficit in conscientia. Ergo.

58. [489] **Respondeo.** Ex humanis legibus alias esse mere praeceptivas vel prohibitivas, quae nullatenus poenas in¹⁵ transgressoribus ponunt; hae ex sua natura in conscientia obligant, peccatque coram Domino homo statim ad ipsam legem frangit; alia sunt mere poenales, quae vel obligant ad poenam statim ac frangitur²⁰ lex, vel post iudicis sententiam. De his ergo procedit quaestio, quae licet sit regulae dictantes quod faciendum vel omittendum sit non sunt mere praeceptivae nec prohibitivae; alias duplici poenam unum et idem crimen²⁵ puniretur, et peccarent coram Deo trans-

[p. 260]

gressores, et etiam tenerentur in conscientia subire poenam a iudice stabilitam.

QUAESTIO QUINTA:
UTRUM PER PRAES-
⁵CRPTIONES IN CONS-
CIENTIA ADQUI-
RATUR DOMI-
NIUM RES ALIENAE?

59. [490] Tria praerequiruntur ad veram praescriptionem,
¹⁰ nempe possessio bonae fidei alicujus rei, tempus
statutus per praescriptionem et titulus saltem
coloratum, quae omnia breviter explican-
da veniunt, sed prius quod sit praescriptio.

60. [491] Praescriptio enim est translatio veri dominii rei
¹⁵ alienae in conscientia et juri alterius peremptio.
Sed hoc, ut lex praescriptionis dominium transferat
requiritur in primis possessio bonae fidei, hoc est,
quod quis possideat rem aliquam taliter ut rationem
dubitandi non habeat an fuerit res illa aliena or
²⁰vero sua; unde etsi rei veritate sit ali-
ena, si possessor bonae fidei tempus stabilitum
et in eam habeat jus alienationis veluti si pro-
prio praedio eam empset.

61. [492] Requiritur etiam tem-
²⁵pus ad praescriptionem ne statim ac res percipitur
sub alienatione cadat; tempora autem quae
stabilia sunt per praescriptionem varia sunt

[p. 261]

secundum veritatem rerum sub lege praescriptionis, et sic ad veram praescriptiones quarundam rerum requiritur possessio bona fidei per decem annorum spatium; ad aliarum rerum⁵ veram praescriptionem requiritur triginta annorum tempus vel annorum quadraginta; denique ad praescriptionem aliarum rerum praerequiritur permanens et invariata possessio rei. Denique requiritur titulus ut inventio rei in¹⁰ loco publico, ubi est primae capientis, vel causa heredis, ut dum haerens recipit inter sua quae revera sua non sunt. Hic advertite quod tempus praescriptionis potest incipere stante re sub dominio alterius domini, v.g. dum pater possessor¹⁵ est bonae fidei alicujus rei, et causa mortis eam relinquit filiis in haereditatem non requiritur ut res praescribat seu ut verum dominium in conscientia habebat filius, ut totum tempus per legem praescriptionis requisitum sit in potestate filii. Unuscujusque²⁰ requisiti conditiones explicabimus in solutione argumentum, pro nunc tantum sufficit scire utrum revera adquiratur dominium rei alienae in conscientia per praescriptionem;²⁵ pro quo

62. [493] Sit conclusio.

Revera adquiritur dominium rei alienae

[p. 262]

per praescriptionem. Probatur conclusio: praescriptio vim habet legis. Ergo qui praescriptionem adimplet vere et realiter acquirit dominium rei alienae. Probatur antecedens: praescriptio in primis est praescriptum generale superioris, aliunde respicit bonum commune. Ergo vim legis habet. Probatur primo conclusio: ad hanc ut quis adquirat dominium rei alienae in conscientia, potest subditis privari propriis bonis vel dominio rei propriae ob incommodum publicum res publicae vel ob aliam causam justam. Sed in actu praescriptionis datur potestas legitima privans dominii rei priori domino; aliunde datur incommodum publicum reipublicae. Ergo qui adimplet praescriptionem vere, et realiter acquirit dominium rei alienae in conscientia. Probatur minor: praescriptio est lex stabilita in bonum commune Reipublicae, sed nequit dare lex quin detur auctoritas et justa causa, quae sit impediens saltem communis boni Reipublicae. Ergo in ipso actu praescriptionis utrumque datur et bonum commune et auctoritas legitima.

63. [494] Aliter probatur conclusio: qui resistit potestate legitimae ordinationi Dei resistit: ergo tenetur populus active et passive servare praescriptionem quatenus est lex legitime imposita. Probatur consequentia²:

[p. 263]

lex illa legitima est quae respicit bonum commune; sed praescriptionis lex bonum commune respicit. Ergo lex legitima set. Probatur minor: per praescriptionem, rerum dubia jura⁵ fiunt certa, et etiam lites civitatum stringuntur; sed omne id respicit in bonum. **Respondeo:** ergo praescriptionis lex stabilita est in bonum commune aliunde est ab auctoritate legitima, equidem legislator potest privare bonis civibus ob transgressionem¹⁰ legum vel praeceptorum, et etiam potest bona cujuslibet ad usum commune distribuere propter inopiam civitatis ratione dominii quod habet in bonis subditorum. Ergo a legitima auctoritate stabilita est praescriptionis¹⁵ lex.

Argumenta Solvuntur

64. [495] **Argues primo:** opponitur jure quod quis ditior fiat bonis aliorum; sed admissa praescriptione, quis ditior fit bonis aliorum; ergo praescriptio²⁰ non alium non respicit bonum commune, sed etiam opponitur juri. Probatur major: regula vigesima quarta juris in Sexto ita ait: “locupletari quis bono debet cum alterius injuria, et jactura”; et lege duocentessima septima Juris Civilis: “aequum²⁵ enim est hominem locupletiores fieri cum alterius detrimento ex injuria”: ergo quod quis fiat ditior per praescriptionem opponitur juri.

² Siguen tres palabras tachas, ilegibles.

65. [496] **Respondeo** quod nulla isit injuria priori domino

[p. 264]

transacto tempore praescriptionis, quamvis res pro domino suo clamet ubicumque sit per praescriptionem verum dominium res alienae acquiritur in conscientia dummodo possessor sit bona⁵ fidei et haec non sit interrupta ab initio possessionis usque ad finem temporis quod per legem stabilitur, ut est in rebus immobilibus apud praesentes triennium, apud absentes decennium; etiam absque titulo, et probabiliter in rebus¹⁰ ecclesiasticis.

66. [497] Dupliciter potest tempus praescriptionis interruptionem pati, naturaliter scilicet, dum prior dominus rei ab aegritudine repetere non potest rem suam, quia vere impeditus est¹⁵ et tempus praescriptionis non fluit; vel etiam juridice, ut si sit relegatus et repetere non potest ex exilio rem suam vel denique si apud judicem sit praesentatus in scriptis, quia senectus rem suam petere, vel etiam dum laesent jura.

²⁰ **67** [498] **Argues 2º:** si quis retineat rem ante tempus praescriptionis non esse suam tenetur eam restituere; ergo etiam si retineat rem esse alienam post tempus praescriptionis debet illam restituere. Probatur consequentia: ideo tenetur ante tempus praescriptionis rem²⁵ restituere, quia possessor malae fidei; sed

etiam qui retineat rem esse alienam post praescriptionis tempus possessorem mala fidei; ergo tenetur eam restituere proprio domino. Enim vero possessio malae fidei non potest jus prae-

[p. 265]

bere in conscientia.

68. [499] **Respondeo:** licet possessor malae fidei ante tempus praescriptionis teneatur in conscientia restituere rem proprio domino, quia⁵ ipse potius latro et fur est quam possessor, et quia res ubicumque est pro domino suo clamat; non ita tenetur possessor bonae fidei usque ad tempus praescriptionis licet ultra tempus certo sciat rem illam alienam fuisse quia tunc jam non est possessor mala fidei, nec numquam fuit; lex enim praescriptionis servatis omnibus praerequisitis sub quibus lex viget, justa et aequalis est possessori bonae fidei verum jus in conscientia tribuit, quia ita expedit bono¹⁵ communi tunc ut lites finem habeant et etiam ut certum jus rerum inveniatur et anxietates in civibus dissolvantur.

69. [500] **Argues 3°:** Alexander VII damnavit legem praescriptionis utpote contrariam naturae²⁰ juri; sed a mente Romani Pontificis recedere non debemus in his quae ad rectam conscientiam pertinent. Ergo lex praescrip-

tionis invalida est et illicita. Probatum major: lege praescriptionis iuxta jus civile praescri-²⁵bebat malae fidei possessores; sed hoc a iure canonico prohibetur. Ergo ob hanc ratio-

[p. 266]

nem Alexander VII damnavit praescriptionis legem.

70. [501] Respondeo: Alexander VII praescriptionis legem, quam ipse tenet, et determinatam temporis seriem, quae percurrere debet designat; damnavit tantum praescriptionem qua iuxta jus civile possidebant possessores malae fidei; unde quaerens an possessor malae fidei, qui tempus per praescriptionem impleverit ad restitutionem tenatur ita respondit: duplex est¹⁰ praescriptio, alia malae fidei, quae tenet iuxta jus civile; alia est praescriptio bonae fidei, quae legitima est et hanc tenet ius canonicum.

71. [502] Erant utique in iure civili leges permittentes¹⁵ malae fidei praescriptionem ut expresse colligitur in lege regia vigesima 1^a, titulo vigesimo 9°, quae leges approbatae sunt, et antiquatae, ut colligitur ex Alexander III, cap. vigilantibus [sic], et etiam ex Innocentio²⁰ III in Concilio Lateranensi, per haec verba: “cum omne quod mala fide est in conscientia minime valeat sinodali constitutione definimus,

et etiam constanti consuetudine derogatum est omne id quod absque peccato servare non valet”.

²⁵ Id ipsum confirmat lege decima 4^a, titulo vigesimo 9°, Partita 3^a; “teniendo ome alguna cosa mueble por suio cuidando que la

[p. 267]

“habia comprado, o que la fuera dada, o que la
“habia por otra derecha razon, si después
“sopiese que no era así, maguer fuesse tenedor
“de ella tres años no la podria ganar por esse
5 “tiempo. Mas si por aventura oviese mandado
“a su Mayordomo o a su personero, o algun
“otro su ome, que le comprase alguna cosa, o
“que gela gedugese por alguna otra derecha
“razón, así como por cambio o por donadío,
10 “o por otra cosa semejante, e aquel a quien
“lo mandase no lo ficiese así, mas los oviese
“por otra razon, que non fuese derecha, dici-
“éndolo, que la habia comprado, si tal cosa
“como esta tubiese tres años, poderla ya ga-
15 “nar por tiempo pero había buena fe
“en tomándola, maguer y errase: ca pues
“que el hierro aviene por derecha razon no lo
“debe dempeser”.

72. [503] Ibidem Gregorius López hic enim apponitur
²⁰ exemplum erroris facti quatenus usuca-
piens credebat adesse titulum cum vere non ad-
sset. Et quidem si error erat facti proprii

injustus censetur secus si sit error facti
alienus. Titulus qui requiritur ad praescriptionem
²⁵ duplex potest esse: aliud verus et realis ut donatio
rei, emptio vel alia quacumque translatio rei, quae
juridica dominus secum tribuit domino actualis po-

[p. 268]

ssessionis. Alius est titulus praesumptus seu ut commu-
niter aiunt, et datur dum res est in actua-
li possessione, et datur praesumptio juris ex parte
possidentis; titulus necessarius ad praescriptionem
⁵ non est titulus verus, sed sufficit titulus coloratus.

QUAESTIO SEXTA:

UTRUM REQUIRITUR ASSENSUS

POPULIS UT LEGES HUMANAЕ

OBLIGENT IN CONSCIENTIA?

¹⁰ 73. [504] Rationes quibus populus potest gubernari ad
tres reduci possunt, nempe Monarchiam, Aris-
tocratiam et Democratiam. Prima est dum in
uno tantum sistit auctoritas suprema, qui
reget populum humano more dicitur Monar-
¹⁵ca, Rex, Imperator, sive Dux; si vero in dea-
structionem populi potius tendat propria bona
quaerens, et absque charitate populum regat di-
citur tyrannus. Aristocratia secunda gubernationis
species dicitur quando quis suffragio quorum-
²⁰dam civium recipit potestatem, et omnia et quae-
cumque praecipit est horum civium suffragio; denique

Democratia est quaedam species gubernationis seu auctoritas gubernandi orta et posata ex unanimiti consensum omnium civium, et ob hanc rationem²⁵ legislator pendet a consensu populi in legibus ferendis.

74. [505] In praesenti nos loquimur de potestate Monarchica, quae prima et potius sola potestas legis-

[p. 269]

lativa dici potest, quare dummodo lex sit sufficienter promulgata, et habeat omnia praerequisitae quae ad veram et propriam legem praerequiruntur, statim valet subditus cogere ad ejus observantiam. Per oppositum assetunt cardinalis de Marca, nostri Frassen, et alii ut Gracianus, judicantes legem non obligari in conscientia priusquam populus praestet assensum quatenus potestas legislativa oritur a voluntate populi quae iudicare non valet de malitia vel bonitate legis; et quia aliunde legislator cuicumque sit etiam Monarchicus suos habet optimates, et majores naturae civitatis, quos consultim rebus pertinentibus ad gubernationem populi vices populi gereret¹⁵ praedicti opinandi modi auctores.

Nos vero

75. [506] **Dicimus:** nullatenus requiritur acceptatio seu consensus populi ut leges humanae obligent in conscientia. Probatur conclusio:

²⁰ auctoritas legislative est suprema et absoluta; sed si necessarius esset consensus et populi acceptatio ut leges humane obligarent in conscientia non esset absoluta, et suprema; ergo ut leges humane obligent in conscientia non requiritur acceptatio seu consensus populi. Major est evidens, nam si potestas non esset absoluta, legislator non reget populum, sed populus legislatorem. Minor probatur per eandem rationem; si populus posset resistere justam legem ³⁰ jam destrueretur legislative potestas principum;

[p. 270]

ergo si necessarius esset consensus populi ut leges humane obligarent in conscientia, potestas legislativa non esset absoluta.

76. [507] Aliis rationibus suadet conclusio Divus Thomas II-II, quaestione septuagesima 4^a, articulo 1°, ita ait: observatores legis quadam necessitate justitiae coguntur per auctoritatem legislatoris ad modum quo Rex materialis quadam necessitate naturali necessitantur ¹⁰ ad modum sui motoris. Si igitur in potestate populi esset resistere utrique bellum aequale est et legislator non posset populum obligare ad observantiam legis nec populus observare legem quatenus in sua potestate est quod lex sit lex.

¹⁵ **507.** Sicut preaeceptum particulare se habet respectu subdi-

ti, ita praeceptum commune se habet respectu commu-
motatis; sed praeceptum particulare ita obligat sub-
ditum ad ejus observantiam; ut non sit in subditi
potestate resistere: ergo etiam non est in potestate com-
²⁰munitatis sive populi resistere praeceptum
commune legislatoris. Major colligatur ex
4° Decalogi praecepto, quo tenetur filii honora-
re parentes, qui ita se habent respectu filii
sicut principes se habent respectu populi. Mi-
²⁵nor probatur ex Apostolo ad Corinthios di-
cente: “qui potestati resistit, Dei ordinationi
resistit”. Denique si esset in potestate populi legem
reciperet, vel respuere, daretur locus seditioni-
bus, rebellionibus et nulla esset pax in civibus;
³⁰ergo ut lex humana obliget in conscientia

[p. 271]

non requiritur consensus sive acceptatio populi.

Solvuntur Argumenta

79. [509] **Argues primo.** Si non requiritur acceptatio popu-
li ut leges humanae obligent in conscientia,
⁵quamplurima darentur leges quae potius in
destructionem forent quam in aedificationem populi;
sed ad has populum teneri in conscientia non est di-
cendum. Ergo nec quod non sit necessarius consensus
populi ut leges humanae obligent in conscientia.

¹⁰ Probatur major: si populi consensus non esset necessarius principes
ponerent leges injustas; sed hae sunt potius

in destructionem quam in aedificationem populi:
ergo si non est necessarius populi consensus ad obligationem legis quam plurimae darentur potius in¹⁵ destructionem quam in aedificationem.

79. [510] Respondeo. Legem injustam non esse legem nam ut pluries dictum est lex est praeceptum commune stabile et permanens in bonum commune; quae qualitates si desunt praeceptum non est lex. Lex ergo injusta potius in destructionem populi quam in aedificationem est, et princeps licet propria auctoritate possit imponere leges obligatorias in conscientia istae utpote humanas conformes fieri debent cum jure²⁵ naturae et divino, unde oritur auctoritas legislativa principum tam a secularium quam Ecclesiasticorum.

80. [511] Deinde potestas legislativa superior non solum respicit legem statuere, sed etiam ejus observantiam³⁰ legis quod ita non fieret si assensus populi seu

[p. 272]

consensus necessary foret ad hanc ut lex obligaret in conscientiam; id ipsum probatur Alexander VII seu potius confirmat hac propositione damnata: *populus non peccat etiam si absque ulla*⁵ *causa non accipiat legem a principe sufficienter promulgata*; quae propositio aperte demonstrat populi consensum necessarium non esse

ad obligationem legis, alias non peccaret populus; etsi subditus tenetur ad peccatum particulare absolute positum in conscientia, quando magis populus ad praeceptum commune bonum pariter Reipublicae commune respiciens.

81. [512] Instabis: Divus Augustinus ex Gratiano canone primo ita probat necessarium esse consensum populi ut leges obligent in conscientia: “leges instituuntur dum sufficienter promulgantur, firmantur vero dum moribus populi observantur”; sed hoc aperte demonstrat vim legis oriri ab acceptatione populi; ergo. Probatur minor: tunc leges obligant in conscientia dum firmantur; sed solum firmantur juxta relatam acceptationem populi; ergo solum obligant in conscientia praestito consensu populi.

82. [513] Respondeo: in primis verba relatam esse tantum Gratiani et non alicujus SS.PP, quam credere teneamus; 2° possunt intelligi verba lex quatenus non firmaretur ob incuriam legislatoris, quia populus ex continua inobservantiam legis potest stabilire consuetudinem, quae cum sint in contrarium legis eam potest abro-

[p. 273]

gare. At hunc casum lex non obligaret utpote non praestito consensu populi, sed quatenus legislator videns legis inobservantiam judi-

cis auctoritatem non exercebat et tacite
⁵ volebat legis inobservantiam, nam *qui tacet consentire videtur*, habet jus in sexto.

83. [514] **Argues 2º:** Lex qui tota communitas opponitur non obligat in conscientia; sed non alia de causa nisi quia requiritur consensus populi ut leges ¹⁰ obligent in conscientia; ergo. Probatur major: lex cui tota communitas opponitur est injusta; sed ad legem injustam nemo tenetur; ergo lex cui opponitur communitas non obligat in conscientia.

¹⁵ **84.** [515] Urgetur ratio: continua inobservantia legis potest legem abrogare, et etiam potest praevenire legem ne obliget in conscientia; lex enim **de quibus nondum** ita ait: eo leges nos tenent quatenus consensus populi sunt firmatae; igitur ²⁰ acceptatio populi sive consensus requiritur ut leges obligent in conscientia.

85. [516] **Respondeo** quod lex illa, cui tota communitas opponitur, vel aliquid praecipit bono communi opponitur, quapropter non lex dici debet utpote deficiens est unum ex praerequisitis ad veram legem necessaries, et si ita non tenetur populus ad ejus observantiam in conscientia; vel justa

[p. 274]

est et in bonum commune respiciens; populus

autem ob gravamen naturae adversum, et ex cogitatione non obervat legem, et tunc tenetur populus in conscientia ad ejus observantiam nisi legislator respiciens inobservantiam legis iterum atque iterum semper sileat, tunc enim tantum occasionaliter se habet inobservantia populi ad abrogationem legis, efficaciter autem, primo et principaliter legislatoris tolerantia.¹⁰

86. [517] Licet enim populus resistat observantiae legis, legislator semper et ex suo jure retinet potestatem ut cogat populum ad observantiam legis, quod si non faciant ob pacem publicam ipse legislator¹⁵ est qui abrogat legem, non vero populus, nam potestas legislative accepta est immediate a Deo, et non a populo. Multoties enim accidit quod lex quae respicit bonum commune speculative, practice sit causa rebellionis et tumultus quia²⁰ gravis est inobservantia; unde legislator absolute loquendo prudenter operatur si abrogat legem semel promulgatam, ut non raro accidit in lege jejunii, quae quamvis ecclesiastica ex supplicatione praecipue in exercitibus vel quo ad²⁵ milites hispanos in diebus quadragessimalibus dispensare.

Logicae finis
Elaborata a R.P. F. Anastasio Mariano Suárez
Artium Cathedrae Moderatore

ANASTASIO MARIANO SUÁREZ OFM

ÍNDICE

<i>Celina A. Lértora Mendoza</i>	
Introducción	5
Tractatus unicus	
De regulis quibus dirigitur voluntas in omnibus suis actibus quas vulgo dicuntur Philosophia Moralis seu Ethica	9
Quaestio 1 ^a .	
Quid sit lex naturalis, quae sunt ejus praecepta, Saltem Deus possit dispensare in praeceptis legis naturae?	11
Solvuntur Argumenta	13
Quaestio 2 ^a .	
Quid sit dispensatio, et an sit valida si detur sine justa causa?	17
Solvuntur Argumenta	19
Quaestio Tertia.	
Utrum Principes possint inferre leges obligatorias in conscientia	26
Argumenta Solvuntur	30
Uuaestio Quarta.	
Utrum dentur leges pure poenalis quae non obligent in conscientia?	35
Solvuntur Argumenta	38
Quaestio Quinta.	
Utrum per praescriptiones in conscientia adquiratur dominium res alienae?	42
Argumenta Solvuntur	45
Quaestio Sexta.	
Utrum requiritur assensus populis ut leges humanae obligent in conscientia?	50
Solvuntur Argumenta	53

ANASTASIO MARIANO SUÁREZ OFM

Anastasio Mariano Suárez OFM

Quid sit lex naturalis
Lex obligatoria in conscientia
Lex pure poenalis
Praescriptio in conscientia
Assensus populis

ISBN 978-987-4483-62-1

9 789874 483621